

CARACTERISTICI ALE VIEȚII SOCIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

VICTOR MOCANU
ION MOCANU

*L*ucrarea de față este consacrată studierii interdependenței proceselor economice, politice și sociale în Moldova, precum și a influenței unor caracteristici social-demografice și personale asupra formării orientărilor sociale și politice ale populației.

Articolul este alcătuit pe baza rezultatelor studiului științific întreprins de Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova, în luna septembrie 2008, în baza unei selecții naționale reprezentative (au fost chestionați 1 586 respondenți în 88 de localități, marja de eroare nu depășește 2,6%) și este dedicat legităților transformărilor de piață radicale și dezvoltării proceselor democratice. Autorii au adunat un bogat material empiric, menit să caracterizeze situația socială ce s-a creat în cadrul noilor state independente, după destrămarea URSS.

Cuvinte-cheie: viață socială, viață politică, procese economice, transformări, Republica Moldova.

Anii de independență ai Republicii Moldova au determinat schimbări importante în toate domeniile vieții cetățenilor. Transformările sociale au avut loc pe fundalul crizei economice; astfel produsul social brut s-a redus cu mai bine de jumătate. A crescut brusc rata șomajului, s-a redus considerabil nivelul veniturilor, a avut loc degradarea infrastructurii sociale, s-a înrăutățit starea de lucruri în sistemul învățământului, ocrotirii sănătății, culturii, s-au accentuat problemele legate de securitatea personală. O bună parte dintre noile probleme apărute sunt legate de procesele de globalizare, de deschidere a hotarelor țării (criza financiară, emigrarea ilegală, traficul de persoane etc.). Pe tot parcursul perioadei de independență, salariul mediu lunar a constituit mai puțin de jumătate din bugetul de consum al populației. În cadrul structurii sociale s-a intensificat diferențierea, divizarea în bogați și săraci, a devenit caracteristică mobilitatea descendentă masivă a muncitorilor instruiți și calificați. În consecință, s-a produs dezamăgirea

Adresa de contact a autorilor: Victor Mocanu, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Republicii Moldova, str. Gh. Asachi 62, ap. 29, 2028, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: atitudine@gmail.com; Ion Mocanu, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Republicii Moldova, str. Gh. Asachi, 62, ap. 29, 2028, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: atitudine@gmail.com.

populației cu privire la reformele sociale, pierderea sentimentului de protecție socială, a încrederii în ziua de mâine și, potrivit cercetărilor noastre, dezamăgirea față de idealurile democrației.

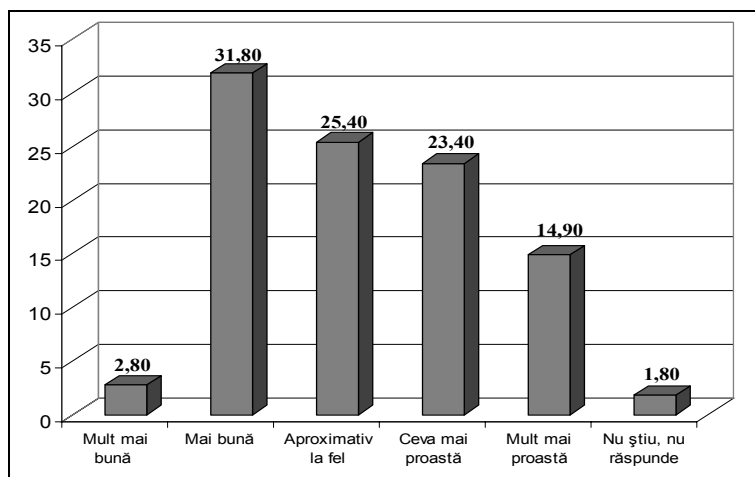
La momentul actual, există multe studii sociologice dedicate legităților transformărilor de piață radicale și dezvoltării proceselor democratice; a fost adunat un bogat material empiric, menit să caracterizeze situația socială în cadrul noilor state independente create. Cu toate acestea, nu s-au creat încă niște concepții unice, durabile, cu privire la legitățile dezvoltării sociale în spațiul postsocialist.

Studiul sociologic întreprins de Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova, în luna septembrie 2008, în baza unei selecții naționale reprezentative (au fost chestionați 1 586 respondenți în 88 de localități; marja de eroare nu depășește 2,6%) permite, într-o oarecare măsură, completarea golurilor existente. Lucrarea de față este dedicată studierii interdependenței proceselor economice, politice și sociale în Moldova, precum și a influenței unor caracteristici social-demografice și personale asupra formării orientărilor sociale și politice ale populației.

Condițiile economice de trai influențează indirect comportamentul uman, în funcție de atitudinea față de ele. În mod special ne-a preocupat evaluarea situației social-economice din țară, în baza datelor obținute în urma desfășurării sondajului nostru. Respondenților li s-a propus să estimeze transformările produse în ultimii cinci ani în localitatea din care fac parte. Aproape o treime dintre respondenți (34%) au menționat că au avut loc unele transformări în bine. Este însă mai mare numărul celor care le-au dat o estimare negativă (38%); fiecare a patra persoană interviuată n-a văzut nici un fel de modificări (25%) (vezi *Grafic 1*).

Grafic 1

Apreciați, vă rog, cum este viața oamenilor din localitatea dvs. în prezent, comparativ cu cea de acum cinci ani?

Indicele integral al transformărilor sesizate este negativ și redus ($-0,01$).

Atitudinea populației vizavi de schimbările în viața orașului sau a satului natal se deosebește în funcție de factorii social-demografici. O influență apreciabilă asupra estimării situației o are vârsta. Cea mai optimistă notă este oferită vieții localității de către tinerii având vârsta cuprinsă între 18 și 29 de ani. Doar în cadrul acestui grup de persoane, indicele în cauză este pozitiv ($+0,06$). Adevărul este că, și în acest grup predomină doar estimările moderat pozitive (38%). Schimbările considerabile în bine sunt sesizate numai de 4% dintre tineri.

Estimările negative ale transformărilor sunt semnalate la persoanele cuprinse în categoria de vârstă 45–59 de ani. Indicele transformărilor sesizate, în cadrul acestui grup este minim ($-0,08$). Numai în cazul acestei categorii de vârstă, indicele este negativ. Este cunoscut faptul că restructurarea a avut un impact maxim asupra celor care nu mai sunt în stare să concureze pe piața muncii și nu se pot nici pensiona, din cauza censului de vârstă.

Deși condițiile de trai în oraș și în localitățile rurale, în Republica Moldova, se deosebesc încă în mod considerabil între ele, respondenții ambelor tipuri de localități estimează aproape identic caracterul schimbărilor care au loc. Indicii corespunzători, practic, nu se deosebesc ($-0,01$).

Respondenții au fost rugați să evalueze condițiile de trai în cadrul localității, în general, și nu numai condițiile propriiei vieți, întrebarea având, deci, un caracter de expertiză. Cu toate acestea, majoritatea celor chestionați și-au proiectat situația personală asupra estimării vieții în localitatea respectivă. Persoanele cu o situație materială mai bună văd starea de lucruri în localitatea natală într-o lumină mai favorabilă. Printre respondenții cu o situație materială dificilă s-au semnalat mai frecvent schimbări în rău.

Judecând după răspunsurile celor chestionați, situația economică din țară, în ultimii cinci ani, s-a înrăutățit puțin. Procentul respondenților care au semnalat schimbări negative este mai mare. Procentul respondenților care au semnalat schimbări negative în situația economică din țară, în ultimii cinci ani, este mai mare. Astfel, 19% dintre cei intervievați consideră că situația economică a devenit mai grea, aproximativ tot atâția (20%) – că aceasta s-a înrăutățit considerabil. În același timp, 29% din respondenți sunt de părere că situația economică a devenit mai bună și doar 3% – că ea s-a îmbunătățit considerabil (vezi *Grafic 2*).

Persoanele tinere caracterizează situația creată cu o doză relativ mai mare de optimism.

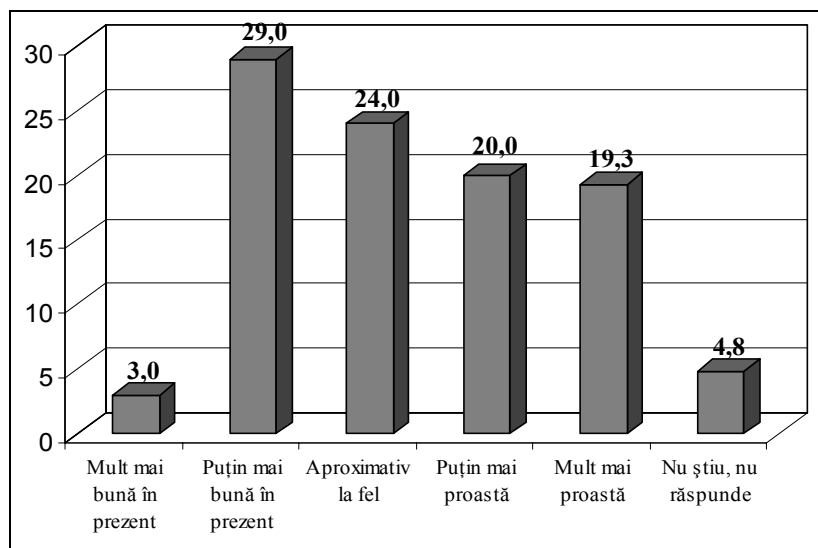
Aproape jumătate dintre reprezentanții acestui grup au semnalat schimbări pozitive în economie. În ceea ce privește evaluarea acestei situații, opiniile tinerilor din localitățile urbane și rurale nu se deosebesc substanțial.

Evident, schimbările economice sunt estimate ca fiind bune, de către persoanele care duc o viață mai bună. În conformitate cu un nivel sau altul, situația economică este caracterizată ca fiind mai bună de către respondenții cu o situație materială prosperă. Dintre persoanele cu o situație materială bună sau

medie, 35% din respondenți observă transformările economice pozitive din țară, dintre cele cu situație materială dificilă, doar 23%.

Grafic 2

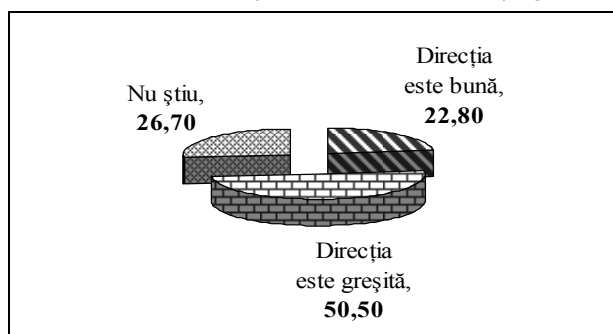
Cum apreciați dvs. situația economică actuală a Republicii Moldova, comparativ cu cea de acum cinci ani?

Fiecare al doilea respondent consideră că evenimentele din interiorul țării se desfășoară în direcție incorectă (51%), 23%, în direcție corectă, alte 27% nu știu. O asemenea distribuție a răspunsurilor denotă, mai degrabă, o atitudine negativă față de direcția în care se dezvoltă țara. Este mare procentul celor care n-au fost în stare să dea un răspuns concret (vezi *Grafic 3*).

Grafic 3

În general, dvs. credeți că în țara noastră evenimentele (lucrurile) se dezvoltă într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

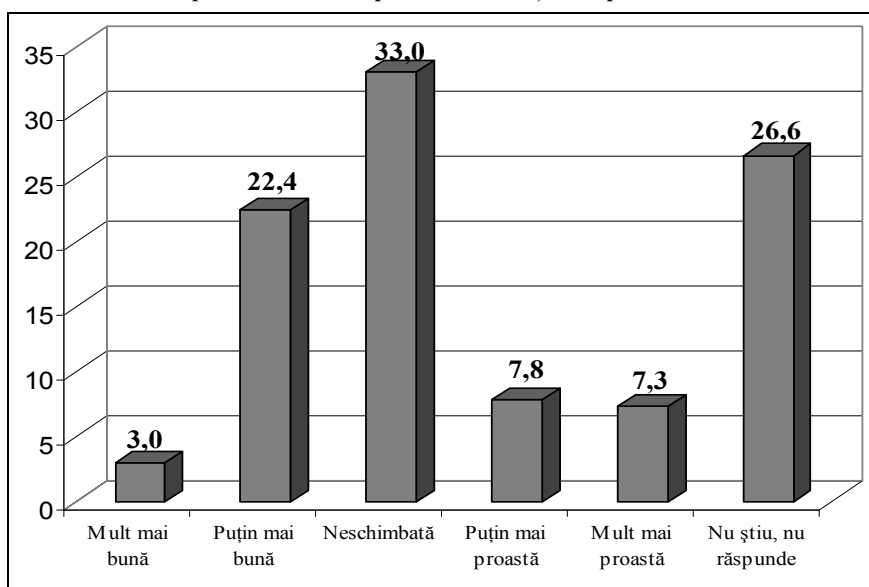

Distribuirea răspunsurilor la această întrebare semnaleză, de asemenea, și frica față de schimbări, nepătrunderea în esența lor, orientările spre vechile forme de dezvoltare economică. Nostalgia pentru stabilitatea precedentă împiedică o parte a populației să accepte modificările pozitive în viața economică a țării. Răspunsurile la această întrebare se deosebesc puțin, în funcție de caracteristicile social-demografice. Cel mai mare număr de persoane dintre cele care au indicat că țara se dezvoltă în direcție corectă au peste 60 ani (26%). Bineînțeles, cei a căror situație materială este mai bună, sunt mai des de acord cu direcția în care se dezvoltă țara. Respectiv, 30% dintre persoanele cu situație materială bună, 27%, cu situație materială medie și 12%, cu situație materială dificilă.

Respondenților li s-a propus o întrebare de pronostic cu privire la caracterul modificărilor situației economice din țară, în următorii doi ani. E de la sine înțeles că marea majoritate a respondenților nu posedă studiile și calificarea necesare unui pronostic cât de cât întemeiat față de dezvoltarea economică a Republicii Moldova. În răspunsurile la întrebări, aceștia își proiectează propriile sentimente de încredere sau neîncredere în ziua de mâine (vezi *Grafic 4*).

Grafic 4

Cum credeți că se va schimba situația economică a Republicii Moldova peste doi ani, comparativ cu situația din prezent?

La momentul actual, numărul celor care speră la o îmbunătățire depășește considerabil numărul persoanelor care așteaptă înrăutățirea stării de lucruri. Fiecare a patra persoană interviuată a semnalat că situația trebuie să se schimbe în mai bine, 15% sunt în așteptarea schimbărilor spre rău. Astfel, indicele așteptărilor

sociale este pozitiv (+0,08), deși nu atinge cote înalte. Respondenții nu sunt îndeajuns de coerenti: o mare parte dintre aceștia consideră că țara se dezvoltă pe făgaș greșit, cu toate acestea însă, speră că se va obține un rezultat bun.

Din răspunsurile la această întrebare, am constatat că cei mai mari optimiști s-au dovedit a fi persoanele de până la 30 de ani, cele cu un venit material relativ înalt, în special reprezentanții populației băștinașe.

Nivelul de satisfacție generat de diferite elemente ale situației economice și sociale determină comportamentul persoanei în societate. Sondajul a demonstrat prezența unui grad relativ redus al sentimentului de satisfacție datorat acestora (vezi *Tabelul nr. 1*).

Tabelul nr. 1

Nivelul de satisfacție generat de diferite elemente ale situației social-economice din Moldova*

Elementele situației social-economice	Nivelul de satisfacție (nr. persoanelor care au menționat că sunt sau nu mulțumite de elementul dat, %)				Indicele de satisfacție	Gradul elementului după nivelul de satisfacție
	Totalmente nesatisfăcut	Mai degrabă nesatisfăcut	Mai mult sau mai puțin satisfăcut	Totalmente satisfăcut		
Relațiile cu prietenii	1,8	7,7	55,2	29,8	+0,52	1
Familia	2,8	11,3	52,9	30,1	+0,48	2
Activitatea transportului	13,7	36,9	39,8	3,3	-0,09	5
Studiile obținute la școală	9,8	26,4	41,8	6,3	-0,04	4
Sănătatea personală	12,2	44,9	35,5	4,8	-0,12	6-7
Serviciul propriu	14,9	33,2	25,2	7,1	-0,12	6-7
Curățenia și nivelul de îngrijire a localității natale	27,8	46,5	19,7	1,7	-0,40	8-9
Deservirea medicală	26,9	49,9	17,9	2,5	-0,40	8-9
Propriile condiții locative	6,0	28,4	53,5	8,4	+0,14	3
Viața politică în țară	32,7	39,0	7,2	UO	-0,48	10
Suma de bani din propria folosință	39,4	43,1	12,4	2,1	-0,78	11

* Suma răspunsurilor pe orizontală constituie mai puțin de 100%, deoarece o parte dintre cei chestionați n-au dat un răspuns bine determinat.

Respondenții au evaluat diferite condiții ale vieții lor. Sondajul a demonstrat că respondenții sunt satisfăcuți, în cea mai mare măsură, de familiile și prietenii

acestora. Din 10 locuitori maturi ai Moldovei, 8–9 sunt satisfăcuți, într-o măsură mai mare sau mai mică, de prietenii sau de familia lor. Astfel, 55% dintre cei intervievați au indicat că, în fond, sunt mulțumiți de relațiile cu prietenii lor, alte 30% sunt foarte mulțumiți. Elementele situației social-psihologice în care se află persoana depind în mică măsură de condițiile vieții economice și politice a țării; într-o măsură mai mare, comparativ cu alte condiții de viață, ele depind de persoană însăși, de felul în care își creează ambianța. Datele obținute constată un nivel înalt de satisfacție al locuitorului de rând al țării vizavi de ambianța socială directă: familia și prietenii. De aici reiese că, în comparație cu multe țări dezvoltate din Europa și din lume, majorității locuitorilor Moldovei nu le sunt caracteristice singurătatea, ruperea legăturilor social-psihologice.

Este destul de înalt nivelul de satisfacție vizavi de spațiul locativ – 62% din respondenți sunt mulțumiți de condițiile locative. Din 10 persoane, 3–4 (36%) sunt nemulțumite de studiile pe care le obțin copiii acestora la școală.

Într-o măsură mai mare sau mai mică, de activitatea transportului sunt satisfăcuți 43% din cei chestionați. Cercetările sociologice proprii și ale altor servicii au demonstrat creșterea nivelului de satisfacție a populației față de activitatea transportului, în ultimii ani.

Doar 32% dintre respondenți sunt satisfăcuți, mai mult sau mai puțin, de serviciul pe care îl au. Numărul atât de mic de persoane mulțumite de propriul loc de muncă poate fi explicat însă, în primul rând, prin faptul că majoritatea dintre ele nu lucrează, nu sunt antrenate în procesul de producție. Mai mult de jumătate dintre respondenți (57%) au indicat că sunt nemulțumiți de sănătatea lor. Sunt mici indicii nivelului de satisfacție a populației vizavi de situația sanitară, de curățenia și gradul de îngrijire al localităților. Numai 21% dintre respondenți sunt mulțumiți, într-o măsură sau alta, de condițiile existente. Doar al cincilea interviuat este satisfăcut de deservirea medicală de care beneficiază.

Este negativă aprecierea de către respondenți a situației politice din țară. De ea sunt satisfăcuți, într-o măsură mai mare sau mai mică, doar 8% dintre respondenți. Aprecierea vieții politice din țară depinde, într-o mică măsură, de caracteristicile social-economice ale respondentului, de acestea sunt nemulțumiți și locuitorii orașelor, și cei de la sate, și bărbații, și femeile, reprezentanți ai diferitor naționalități. Nivelul satisfacției vizavi de viața politică este mai înalt în rândul persoanelor cu un grad minim de instruire și printre respondenții de vârstă înaintată.

Cea mai joasă estimare dată de către cetățeni este alături de suma de bani pentru folosință personală. Marea majoritate a cetățenilor (83%) sunt nemulțumiți de suma de bani pe care o pot administra, inclusiv 39% dintre respondenți sunt „totalmente nemulțumiți”. Doar 14% sunt mulțumiți de suma de bani de care dispun. Astfel, indiferent de modalitatea în care este formulată întrebarea din anchetă, sărăcia, nemulțumirea față de situația materială ies întotdeauna în prim-plan în răspunsurile celor chestionați.

Caracteristicile social-demografice ale respondenților influențează evaluarea diferitelor elemente ale situației social-economice și politice din țară. Influența

acestor caracteristici nu este identică. Se face imediat remarcată influența condițiilor economice asupra vieții și asigurării materiale a respondenților. În felul acesta, odată cu creșterea nivelului asigurării materiale a respondenților, crește și aprecierea dată condițiilor locative ale acestuia.

În spațiul rural, numărul celor satisfăcuți de propriile venituri este mai mic, în comparație cu localitățile urbane: indicele respectiv în mediul rural a constituit 11%, iar în cel urban, 17%. Deși interdependența gradului de satisfacție vizavi de venituri și de tipul mediului de trai este sesizabilă, aceasta nu iese explicit în evidență. Asupra indicelui respectiv are influență nu doar suma de bani deținută de respondent, ci și nivelul cerințelor acestuia. Cerințele locuitorilor din mediile urban și rural sunt, de asemenea, neomogene. Persoanele tinere sunt satisfăcute, într-o măsură mai mare, de veniturile de care dispun, în raport cu persoanele de vârstă mai înaintată. Astfel, dintre persoanele cu vârsta de până la 30 ani, numărul persoanelor satisfăcute de suma de bani pe care își pot permite s-o folosească constituie 23%. Dintre persoanele cu vârsta de peste 60 de ani, sunt satisfăcute doar 9%. Cauza rezidă în nivelul jos al pensiilor, precum și în redistribuirea veniturilor în interiorul familiei de la generațiile mai în vârstă în favoarea celor tineri.

Situația materială a respondenților influențează echilibrul social-psihologic în familie. Este sesizabilă interdependența condițiilor economice ale vieții familiale și a relațiilor din interiorul familiei. Dintre persoanele cu situație materială dificilă, 73% sunt mulțumite de familiile lor, dintre cele cu situație materială medie, 86%, iar dintre cele cu situație materială bună, 91%.

În privința relațiilor cu prietenii și cunoscuții, cele mai mulțumite sunt persoanele tinere, deși această interdependență nu este foarte accentuată. Astfel, dintre persoanele de până la 30 de ani, sunt satisfăcute de relațiile cu prietenii 89%, în continuare acest indice scade puțin, atingând 81% la persoanele de peste 60 de ani.

Situația materială precară nu împiedică relațiile cu prietenii. Chiar și în rândul persoanelor cu situație materială minimă, 80% sunt mulțumite de relațiile lor cu prietenii. Dintre persoanele mai realizate material, indicii respectivi sunt mai înalți: dintre cele cu situație materială medie, 86%, dintre cele cu situație materială prosperă, 93%. Prin urmare, putem conchide că în Republica Moldova sărăcia nu influențează foarte mult adaptarea social-psihologică a populației.

De starea sanitară în localitatea natală sunt mulțumite, în cea mai mare măsură, persoanele cu un nivel jos de instruire. În felul acesta, dintre cei care nu au studii medii complete, nivelul de satisfacție față de acest indice a constituit 26%, dintre cei cu studii superioare, doar 18%. Paralel cu creșterea nivelului de instruire crește și atitudinea critică a respondenților. Locuitorii din zonele rurale apreciază mai înalt situația sanitară a localităților natale. 24% dintre aceștia sunt mulțumiți de felul în care este menținută curățenia în localitatea lor. În orașe, același nivel de satisfacție este atestat doar la 19% dintre respondenți. Prin urmare, situația sanitar-ecologică este deosebit de nefavorabilă în orașe, fapt reflectat în indicii de satisfacție scăzuți ai orașenilor față de condițiile create.

De asistența medicală sunt, cel mai des, nemulțumiți cei cu o situație materială grea, care nu pot achita serviciile medicale cu plată. Dintre aceștia, 84% nu sunt mulțumiți de această deservire. Dintre persoanele cu situație materială medie, 75%, iar dintre persoanele cu situație materială prosperă, 61%. Concomitent cu creșterea nivelului asigurării materiale a respondentului crește și nivelul aprecierii situației asistenței medicale. Altfel spus, respondenții mai realizați material beneficiază de un ajutor medical mai calificat, fapt ce influențează nivelul de satisfacție față de deservirea medicală.

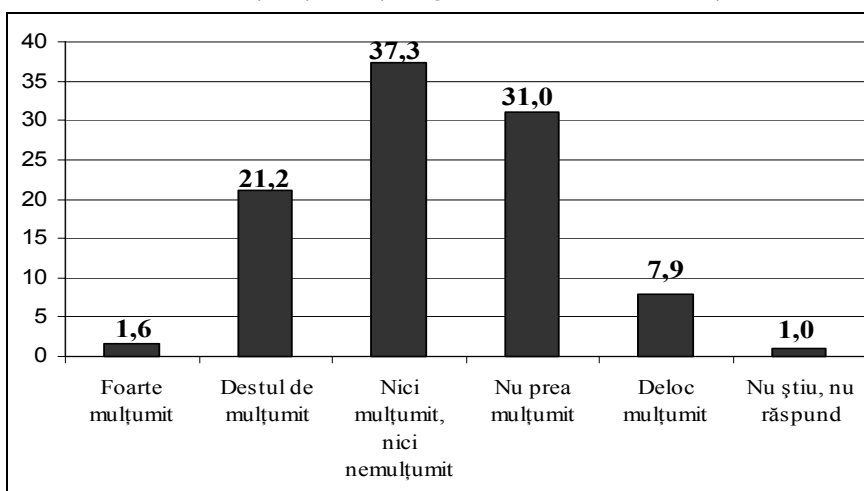
Ca întotdeauna, bărbații sunt satisfăcuți într-o măsură mai mare de sănătatea lor, în comparație cu femeile. Dintre bărbați, sunt satisfăcuți de sănătate, într-o măsură sau alta, 47%, dintre femei, doar 34%.

Și de această dată constatăm prezența unei dependențe considerabile: mai des sunt satisfăcute de propria sănătate persoanele cu o situație materială mai bună (respectiv: cu o situație materială precară, 24%, cu situație materială medie, 44%, cu situație materială bună, 57%). Interdependența aici poate fi interpretată în două feluri: cei sănătoși reușesc să câștige mai mult, iar cei care au o situație materială bună își pot permite servicii mai de calitate. S-au constatat cu exactitate următoarele: asemenea caracteristici, precum sunt asigurarea materială joasă și insatisfacția față de propria sănătate se combină adesea.

Un număr considerabil de respondenți nu sunt în stare să afirme dacă sunt sau nu mulțumiți de modul lor de viață – 37%. Din rândul celorlalți, prevalează puțin cei care nu sunt satisfăcuți de acesta (39%) și doar aproximativ fiecare a patra persoană interviuată (24%) a opinat că este mai mult sau mai puțin mulțumită de felul în care trăiește (vezi *Grafic 5*).

Grafic 5

Cât de mulțumiți sunteți, în general, de felul în care trăiți?

Persoanele tinere instruite, cele cu o situație materială bună apreciază ca mai bun nivelul propriu de viață. Deosebit de mult influențează asupra nivelului de viață situația materială a respondenților.

Dintre persoanele cu situație materială dificilă, și-au manifestat satisfacția față de modul lor de trai 6%, dintre cele cu situație materială medie, 27%, iar dintre cele cu situație materială bună, 59%.

Tabelul nr. 2

Nivelul de satisfacție față de modul de viață, în dependență de anumite caracteristici social-demografice ale respondentului (%)

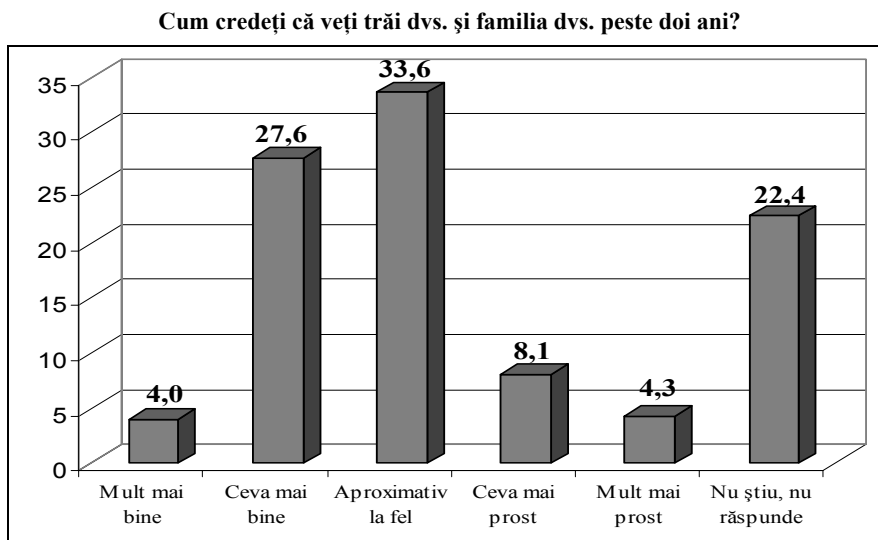
Caracteristicile social-demografice	Nr. persoanelor într-un fel sau altul satisfăcute de modul lor de viață
Studii:	
Medii incomplete	20
Medii	17
Medii speciale	28
Superioare	32
Situația materială:	
Preară	6
Medie	27
Prosperă	59
Vârsta:	
18–29 de ani	33
30–44 de ani	22
45–59 de ani	17
Peste 60 de ani	16
Tipul localității:	
Oraș	27
Sat	19

Este firească influența vârstei: tinerii sunt mai satisfăcuți de modul lor de viață. Indicele satisfacției este mai mare la orașe, în comparație cu zonele rurale.

O doză relativ mai mare de optimism au denotat-o respondenții atunci când s-a ajuns la schimbările vieții familiilor acestora. Deși mai bine de jumătate dintre respondenți (56%) n-au fost în stare să dea un răspuns clar la întrebarea privind modul în care se va schimba viața familiei lor în următorii doi ani, între cei care au răspuns cu certitudine se observă o parte considerabilă de persoane care speră la mai bine. Astfel, 28% dintre respondenți consideră că peste doi ani familia lor va trăi mai bine, 4%, mult mai bine. Doar 8% sunt de părere că familia o va duce mai rău, 4%, foarte rău. În linii generale, indicele reprezentărilor privind schimbările vieții familiei este pozitiv (+0,10), deși nu este foarte înalt.

Speranțele de viață mai bună a familiei lor în viitor sunt proprii mai mult bărbaților, persoanelor cu studii superioare, tinerilor și, bineînțeles, celor cu situație materială bună în prezent.

Grafic 8

Un indice deosebit de important al calității vieții populației îl constituie starea sănătății acesteia. Potrivit autoestimărilor obținute în urma sondajului, doar circa jumătate dintre respondenți califică sănătatea lor ca fiind bună (49%) și 3%, ca fiind foarte bună. Numărul respondenților care își califică sănătatea ca fiind nu foarte bună (38%), sau rea (9%) este foarte înalt. Prin urmare, problemele legate de sănătate sunt caracteristice pentru fiecare al doilea locuitor al țării.

Sănătatea bărbaților este un pic mai bună decât cea a femeilor. Astfel, au constatat o sănătate bună sau foarte bună 59% dintre bărbați și doar 46% dintre femei. Așa cum am menționat anterior, bărbații sunt mai mulțumiți de propria sănătate. Trebuie să menționăm că aprecierea mai înaltă a sănătății bărbaților a influențat, de asemenea, și atitudinea puțin mai superficială a acestora față de sănătate, în comparație cu femeile. Acest fenomen s-a făcut simțit de nenumărate ori în procesul cercetărilor noastre.

Se confirmă, iarăși, legitatea sesizată de noi anterior: persoanele mai instruite dispun de o stare a sănătății, în medie, mai bună. Astfel, dintre persoanele cu studii superioare, au declarat o stare a sănătății bună sau foarte bună 61%, dintre persoanele cu studii de liceu, colegiu, 58%, cu studii medii, 52%, cu studii medii incomplete, 41%. Sănătatea este mai bună și la cei a căror situație materială este mai favorabilă. Respectiv, o sănătate bună sau foarte bună au constatat-o 57% dintre persoanele cu situație materială medie și doar 34%, dintre cei cu o situație materială precară. Din acest motiv, după cum am menționat și în rândurile de mai sus, persoanele mai asigurate material au fost mai satisfăcute de starea sănătății lor.

Circa 3/4 din respondenți dispun de poliță de asigurare medicală obligatorie (74%). Existența poliței depinde de nivelul de instruire. Persoanele mai instruite se

îngrijesc de procurarea poliței de asigurare. Dintre persoanele cu studii superioare, dispun de o asemenea poliță 84%, dintre alte grupuri de populație – de la 56 până la 78%. Persoanele cu studii superioare sunt angajate mai des în servicii de stat sau în cadrul întreprinderilor particulare, în care conducerea manifestă disciplină în asigurarea cu polițe a angajaților ei.

Femeile sunt asigurate mai des decât bărbații (respectiv, 78% față de 70%), fapt ce denotă, iarăși, o atitudine mai serioasă față de propria sănătate din partea femeilor. Locuitorii de la orașe sunt mai des asigurați decât cei de la sate (respectiv, 79% față de 70%). Nivelul de acoperire cu asigurare depinde de vârstă. Din rândul persoanelor cu vârsta de peste 60 de ani, sunt asigurate 91%. Dintre tinerii de până la 30 de ani, doar 58%.

Sondajul arată că doar la 2,5% dintre respondenți asigurarea de sănătate acoperă toate cheltuielile de tratament, doar la 5% aceasta acoperă cea mai mare parte, la 8%, jumătate. Cea mai răspândită (23%) s-a dovedit a fi opinia potrivit căreia asigurarea de sănătate acoperă doar o mică parte din cheltuielile de tratament, iar 14% au semnalat că polița le este complet inutilă.

Altfel spus, existența asigurării de sănătate nu soluționează problema accesibilității serviciilor medicale pentru majoritatea populației.

Unul dintre cei mai importanți indici ai modului de viață al populației îl reprezintă sentimentul subiectiv al fericirii. Se știe că acesta nu corespunde, nici pe departe, situației economice din țară. Mai mult decât atât, adesea, țările cu un nivel scăzut al dezvoltării economice depășesc, în ceea ce privește indicii respectiv, țările economic dezvoltate. Cu toate acestea, indicii respectiv reflectă cele mai importante caracteristici calitative ale vieții în interiorul țării. În Moldova, mai mult de jumătate din populație (51%) se consideră fericită, alte 3% – foarte fericită, 36% – mai puțin fericită și doar 3% – foarte nefericită. Deci, nivelul sentimentului fericirii la populația țării este destul de înalt.

La fel ca și în alte țări, în Moldova acționează următoarele legități:

– tinerii sunt, în medie, mai fericiți decât bătrânii; dintre persoanele de până la 30 de ani, fericite sau foarte fericite sunt 69%, iar dintre persoanele care depășesc vârsta de 60 de ani, doar 38%;

– persoanele mai bine asigurate material sunt mai fericite decât cele mai puțin asigurate, iar dintre persoanele cu situație materială prosperă, 74% sunt fericite sau foarte fericite, dintre cele cu situație materială medie, 63%, dintre cele cu situație materială dificilă, doar 32%;

– bărbații sunt mai fericiți decât femeile (respectiv 57% dintre bărbați și 52% dintre femei);

– locuitorii de la oraș sunt mai fericiți decât cei de la sat (dintre locuitorii urbani 60%, dintre locuitorii zonelor rurale, 48%);

– persoanele mai instruite sunt mai fericite decât cele mai puțin instruite (dintre cele cu studii superioare sunt fericite sau foarte fericite 69%, dintre persoanele cu studii la nivel de liceu sau colegiu, 62%, dintre cele aflate la nivelul școlii medii, 51%, dintre cele cu studii medii incomplete, 40%).

Astfel, cele mai fericite persoane din Moldova sunt bărbații tineri cu studii superioare și venituri substanțiale, care locuiesc în orașe.

Care sunt problemele care îi împiedică pe ceilalți să fie fericiți?

Potrivit autoestimărilor, structura problemelor care neliniștesc populația este următoarea:

Tabelul nr. 3

Distribuirea răspunsurilor la întrebarea: Ce vă neliniștește cel mai mult la momentul actual?

Problemele	Nr. persoanelor (în %), care au indicat problema dată				Gradul problemei conform nivelului de răspândire
	În calitate de problemă fundamentală	În calitate de problemă de nivelul II	În calitate de problemă de nivelul III	Au indicat în total problema dată	
Creșterea prețurilor la produsele alimentare și resurse energetice	52	14	8	74	I
Șomajul	13	16	7	36	III
Criminalitatea	3	10	8	21	VI
Corupția funcționarilor statali	7	16	12	25	V
Emigrarea în masă	4	12	13	29	IV
Viitorul copiilor	15	19	20	54	II
Relațiile interetnice și funcționarea limbilor	3	5	8	16	VII-VIII
Calamitățile naturale (inundațiile, alunecările de teren etc.)	2	5	9	16	VII-VIII
Conflictul militar din regiune	2	1	7	10	X
Instaurarea dictaturii	1	2	3	6	XI
Maladiile și epidemiile	2	3	10	15	IX

La momentul actual, populația este îngrijorată de aceleași probleme care au existat și în toți anii de independență. Problemele de care populația este îngrijorată cel mai des sunt: creșterea prețurilor la produsele alimentare și resurse energetice, viitorul copiilor și șomajul. Aceste probleme s-au postat pe primele trei poziții, conform numărului de respondenți care le-au menționat. Astfel, 52% din respondenți au semnalat că prețurile mari constituie cea mai importantă problemă. Pentru încă 14%, această problemă se află pe poziția secundă, pentru 8% – pe poziția a treia. Prin urmare, aproape 7 respondenți din 10 au menționat că problema dată este actuală (într-o măsură mai mare sau mai mică) pentru ei. Cercetarea demonstrează din nou că, oricare ar fi modalitatea de formulare a întrebărilor ce țin de problemele care îngrijorează populația, în prim-plan apare mereu problema sărăciei, a asigurării materiale insuficiente.

Prețurile la mărfuri îi preocupă într-o măsură mai mare pe locuitorii de la sate decât pe cei de la oraș (respectiv 78% și 70%), precum și pe cei cu un nivel scăzut de instruire. În felul acesta, din rândul persoanelor cu studii medii incomplete, și-au exprimat o asemenea îngrijorare 84%, din rândul celor cu studii medii, 75%, din rândul

celor cu studii medii speciale, 72%, iar cu studii superioare, 63%. Această stare de lucruri denotă că persoanele mai instruite din țara noastră sunt mai înstărite, prin urmare, instruirea reprezintă un factor al bunăstării materiale. Moldovenii și rușii sunt aproape în aceeași măsură preocupați de prețurile înalte la mărfuri și servicii (76–75%).

Pe poziția a doua, conform răspândirii, se află viitorul copiilor, mai mult de jumătate din cei chestionați (54%) numind-o în calitate de problemă.

O altă problemă de prim rang este șomajul. Mai bine de o treime din persoanele chestionate (36%) sunt preocupate, într-o anumită măsură, de dificultățile căutării unui loc de muncă sau posibilitatea pierderii acestuia. Pentru 13% dintre respondenți, această problemă este de primă importanță.

Problema șomajului este un pic mai actuală în rândul bărbaților decât în rândul femeilor (respectiv 40% și 33%). Nivelul de instruire, practic, nu influențează starea de îngrijorare în ceea ce privește nivelul mare de șomaj în țară. Persoanele mai instruite nu se consideră a fi mai protejate. Deși persoanele cu studii sunt angajate mai ușor la diferite locuri de muncă, problema se înrăutățește din cauza tendinței lor de a munci în baza specialității și a nivelului de remunerare. Aproximativ fiecare al treilea respondent vorbea despre emigrarea în masă peste hotare, fiecare al patrulea – despre corupția în organele de drept, fiecare a cincea persoană – despre criminalitate, încălcarea drepturilor omului. Toate celelalte probleme erau amintite mult mai rar. 16% din populație sunt preocupate de calamitățile naturale, de relațiile interetnice și de funcționarea limbilor, 15% – de boli și posibilele epidemii, 10% – de posibilitatea apariției unui focar de conflict armat în regiune.

Practic, nimeni nu este îngrijorat de instituirea unui regim dictatorial în țară. Doar 6% din populație sunt preocupate de problema dată. Deși acest pericol este real pentru țările cu un înalt nivel al sărăciei și cu o criminalitate sporită, el este conștientizat foarte rar de populație. Cercetarea noastră demonstrează: *îngrijorarea privind probabilitatea instituirii unei dictaturi în țară aproape că lipsește.*

Reieșind din problemele care îi preocupă pe locuitorii țării, respondenților li s-a propus să se pronunțe pe marginea acțiunilor care urmează a fi întreprinse în scopul îmbunătățirii situației.

Majoritatea respondenților consideră necesar a fi eradicată sărăcia: 54% dintre respondenți sunt de părere că este necesară ridicarea nivelului de trai în țară, iar 21% dintre respondenți cred că acest lucru trebuie întreprins în primul rând. 45% dintre respondenți au indicat necesitatea dezvoltării economiei (17% au menționat acest lucru în primul rând). La fel de mulți respondenți au semnalat mărirea pensiilor, salariilor (32%). Această măsură a fost amintită ca fiind de primă importanță în 13% dintre cazuri.

Celelalte variante de răspuns au fost menționate mai rar: necesitatea consolidării ordinii în țară – 30% dintre respondenți, combaterea corupției – 28%, menținerea păcii și bunele înțelegeri între oameni – 23%, îmbunătățirea situației în domeniul învățământului, științei, culturii, medicinei, 23%, aderarea la Uniunea Europeană, 13%, restabilirea integrității teritoriale a țării, soluționarea conflictului transnistrean, 12%, să restabilească relațiile bune cu Rusia, 11% (vezi *Tabelul nr. 4*).

Tabelul nr. 4

Care sunt cele mai importante acțiuni pe care ar trebui să le întreprindă RM în acest moment?

	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând	Au indicat în total	Gradul acțiunii
Întărirea ordinii în țară.	17	7	6	30	IV
Asigurarea păcii și înțelegerii între oameni.	8	10	5	23	VI-VII
Dezvoltarea economiei în republică.	17	17	11	45	II
Ridicarea nivelului de trai al oamenilor.	21	19	14	54	I
Îmbunătățirea situației în învățământ, știință, medicină etc.	4	10	9	23	VI-VII
Restabilirea integrității teritoriale a țării, soluționarea conflictului transnistrean.	2	5	5	12	IX
Dezvoltarea relațiilor de colaborare cu organizațiile internaționale.	2	4	3	9	XI
Lupta împotriva corupției.	9	7	12	28	V
Unirea cu Rusia.	1	4	2	7	XII-XIII
Unirea cu România.	1	2	2	5	XV-XVI
Să restabilească relațiile bune cu Rusia.	2	4	5	11	X
Să restabilească relațiile bune cu România.	1	1	2	5	XV-XVI
Să adere la Uniunea Europeană.	4	3	6	13	VIII
Mărirea pensiilor, salariilor.	13	9	10	32	III
Îmbunătățirea legislației.	1	2	4	7	XII-XIII
Să deschidă colhozurile.	1	2	3	6	XIV

Distribuirea răspunsurilor la întrebarea despre măsurile necesare care se cer întreprinse arată că populația pledează univoc în favoarea dezvoltării economiei și ridicării, în baza acesteia, a bunăstării cetățenilor.

În mod analogic, pledând în favoarea dezvoltării economiei și ridicării nivelului material de trai, mulți respondenți sunt indiferenți la acțiunile guvernului în acest sens, nu au o poziție clară în multe probleme sau nu le acordă atenție. Astfel, doar puțini respondenți (9%) au menționat necesitatea colaborării cu organizațiile internaționale, în sfera economiei și finanțelor.

Analiza sociologică întreprinsă asupra proceselor politice și economice din țară a demonstrat că, în pofida unor eventuali indici de stabilizare, situația, în general, rămâne critică. Modificarea metodelor de gospodărire, tentativa de efectuare a unor reforme economice radicale au condus nu doar la scăderea nivelului de trai și la înrăutățirea calității lui pentru majoritatea populației. Drept rezultat, a apărut o neîncredere evidentă față de aproape toate instituțiile sociale (cu excepția bisericii), dezintegrarea societății, gradul sporit de neliniște al populației, răspândirea disperării și a predispozițiilor protestatare. Nimeni dintre primele persoane în stat nu se bucură de încrederea majorității alegătorilor. Neîncrederea totală din partea populației față de toate verigile puterii denotă atât funcționarea imperfectă a acestora, cât și nivelul scăzut de dezvoltare a proceselor democratice. În pofida nivelului înalt de nemulțumire, nu s-a semnalat, încă, o autoorganizare eficientă a populației. Oamenii nu încearcă să ia sub propriul control activitatea instituțiilor sociale, să realizeze libertățile democratice

declarate, majoritatea populației este convinsă că nu va fi în stare sub nici o formă să influențeze desfășurarea evenimentelor în stat. Marii majorități a cetățenilor le sunt, practic, străine căile juridic legale de autoorganizare, pârghiile de influență asupra puterii. Starea de insatisfacție față de conducere și instituțiile sociale este sporită de delegarea anumitor împuterniciri organizațiilor internaționale. Pentru o asemenea țară mică și slab dezvoltată economic, precum este Moldova, procesul globalizării înseamnă că multe lucruri în destinul ei se rezolvă nu atât în interiorul țării cât în cadrul anumitor organizații internaționale. După cum a demonstrat cercetarea noastră, locuitorii țării cunosc puțin despre aceste organizații, ele se bucură de încrederea unei părți infime a populației. Informarea slabă cu privire la activitatea organizațiilor internaționale sporește, la rândul său, neîncrederea populației față de putere.

Predispozițiile protestatate nu se exprimă, în general, în tentativa de a-și spune cuvântul, de a pleda pentru propriile interese, de a cere soluționarea problemelor proprii. De cele mai multe ori, ele se manifestă sub forme pasive – prin refuzul de a participa la vot, în general. Rezolvarea problemei privind activizarea rezidă, în principiu, nu doar în schimbarea și perfecționarea procedurii alegerilor cât, mai degrabă, în stabilirea unei gestionări reale a puterii de către populație.

Neîncrederea populației față de instituțiile puterii a condiționat pasivitatea politică și, într-o anumită măsură, pasivitatea electorală. Pasivitatea locuitorilor țării, refuzul de a-și folosi drepturile democratice, pot fi explicate, în multe privințe, prin sărăcia cumplită, prin situația tensionată pe piața locurilor de muncă. Schimbările instituționale care au avut loc în domeniul proprietății au condus, în final, la o mare izolare a muncitorilor de mijloacele de producție. În consecință – refuzul de a încerca să influențeze în vreun oarecare mod situația. Frica de a rămâne fără mijloace de existență paralizează formarea societății civice în țară.

Cercetarea noastră a demonstrat că sărăcia populației afectează toate laturile vieții sociale. În condițiile sărăciei mari a majorității, multe dintre procesele sociale nu decurg în felul în care, potrivit opiniei organizațiilor sociale de prestigiu, ar trebui să decurgă. Cercetările au stabilit că, în acest moment, în țara noastră, stratificarea patrimonială reprezintă cel mai puternic factor care diferențiază comportamentul. Situația materială a respondenților determină, în cea mai mare măsură, modul lor de viață. În țările democratice dezvoltate, situația patrimonială determină doar consumul persoanei, accesul la obiectele de lux, dar nu exercită o influență decisivă asupra tuturor laturilor vieții, după cum se întâmplă astăzi în Moldova.

Cetățenii săraci din Moldova (iar aceștia constituie majoritatea; conform datelor statisticii de stat, 70% din populație au venituri mai mici decât minimul de consum) nu numai că consumă mai puțin, ci, potrivit cercetărilor noastre anterioare, nu-și pot organiza nici alimentarea echilibrată; acești cetățeni se caracterizează și printr-o serie de alte particularități care reflectă situația economică precară a acestora. În special:

- cei mai săraci cetățeni manifestă o neîncredere sporită față de toate instituțiile sociale, pasivitate socială, convingere în imposibilitatea principială de apărare, sub vreo oarecare formă, a propriilor interese; au pierdut speranța față de ajutorul de sus și față de faptul că puterea va lua în considerare „interesele poporului”;

- cei mai săraci au o sănătate mai șubredă decât cei bogați; aceștia confruntându-se mai des cu lipsa unei asistențe medicale adecvate, manifestă o insatisfacție permanentă față de medicina asigurată;

- cei mai puțin asigurați se confruntă foarte des cu problema obținerii informației; aceștia au mai rar posibilitatea de a citi cărți, ziare, de a privi televizorul și a audia radioul, utilizează mai rar rețeaua Internet, din care cauză posibilitatea activității lor culturale este limitată;

- predispozițiile protestatatoare la un asemenea grup de populație sunt deosebit de puternice, deși în realitate acestea nu sunt canalizate în direcția acțiunilor sociale energice, adesea luând doar o formă pasivă, protestul lor manifestându-se prin refuzul de participare la vot, prin activism electoral scăzut;

- chiar și satisfacția față de propria familie este mai mică la populația mai săracă, în comparație cu cetățenii mai înstăriți; așa cum asigurarea materială joasă influențează relațiile din interiorul familiei;

- persoanele mai sărace se simt mai puțin fericite;

- persoanele sărace își pun idealuri sociale deosebit de joase; majoritatea acestora privesc în viitor fără optimism, manifestând, astfel, neîncredere în ziua de mâine și fiindu-le proprii și alte trăsături sociale nefavorabile.

Printre alte caracteristici sociale care influențează comportamentul și statutul populației, un loc aparte îl ocupă studiile. La ora actuală, asigurarea materială și nivelul de instruire se presupun reciproc. Persoanele mai instruite din Moldova sunt, în medie, mai asigurate material.

Acest lucru nu înseamnă că bunăstarea materială poate fi obținută întotdeauna grație specialității pe care o are omul. Se știe că mulți tineri nu-și pot găsi astăzi un serviciu în conformitate cu specialitatea obținută. Cu toate acestea, nivelul înalt de instruire ridică șansele persoanei pe piața muncii, aceasta devine un pretendent cu mai mult succes în obținerea unei funcții bine remunerate (chiar dacă ea nu are legătură cu specialitatea obținută).

În structura relațiilor sociale din interiorul țării rămâne a fi pozitivă dezvoltarea largă a rețelei de rubedenie, de prietenie și vecinătate. Populația se caracterizează printr-o satisfacție destul de înaltă vizavi de relațiile interpersonale. Majoritatea respondenților sunt mulțumiți de caracterul relațiilor lor cu alte persoane. Din fericire, la momentul actual în Moldova, problema singurătății nu este atât de acută ca în multe din țările dezvoltate. În condițiile actuale, reglarea relațiilor sociale în Moldova trebuie să aibă loc, potrivit opiniei noastre, pe calea micșorării diferențierii acute a păturilor sociale, în primul rând, după nivelul asigurării materiale. Este absolut necesară asigurarea posibilității păturilor largi ale populației de a-și ridica, pe cale legală, situația materială, de a obține un nivel mai înalt de viață. O inegalitate economică atât de evidentă nu este poate să devină pârgă progresului economic.

Este necesară formarea unei structuri sociale durabile, reducerea inegalității sociale existente la momentul actual și, în baza acestora, crearea unei clase mijlocii reale, capabile să devină contrabalanta monopolului puterii. Bineînțeles, este un proces dificil și îndelungat, care depinde de situația economică din țară, în general.

BIBLIOGRAFIE

1. Denni, B., Lecomte, P., *Sociologie du politique*, Presses Universitaires de Grenoble, 1999.
2. Dmitrenco, Sv., Mocanii, V., Rusandu, L., *Societatea contemporană: aspecte social-economice și politice*, Editura Știința, Chișinău, 2007.
3. George A. Kourvetaris, *Political Sociology: Structure and progress*, Boston, London, 1999, p. 134.
4. Healh, A., Evans, G., Mărginean, I., *Politici și clase sociale în Europa de Est*, „Revista de Cercetări Sociale”, nr. 2, București, 1994, p. 29–40.
5. Lepset, Seymour M., *Political Man: The Social Basis of Politics, updates*, ed. Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2000, p. 191.
6. Timus, A., *Interesele, binele omului – problema – cheie a reformelor sinteze sociologice*, Chișinău, Editura Paragon, 2006.
7. Zamfir, C., Vlăsceanu, L., *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998.
8. Zamfir, C., *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*, Iași, Editura Cantes, 1998.
9. Zamfir, C., Stănescu, S., *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași, Editura Polirom, 2007.
10. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление. – Москва: Политиздат, 1981. – 432 с.
11. Бурдые П. Социология политики. – Москва: Socio-Logos, 1993. – 336 с.
12. Гельман В. Я. Постсоветские политические трансформации: наброски к теории. // *Общественные науки и современность*, 2001, № 1. – с. 55-69.
13. Жуков В. И. Модернизация социальных отношений в России: замыслы, итоги, возможности. // *Социологические исследования*, 2005, № 6, с. 27.
14. Левада Ю. А. Homo Post-Soveticus. // *Общественные науки и современность*, 2000, № 6. – с. 5-24.
15. Тощенко Ж. Т., Социология, Москва, 1994 г.
16. Тузиков А. Р. Идеи демократии: социологическая интерпретация. Социологические исследования, 2005, № 3, с. 38.
17. Цыганков А. П. Национальная идентичность и политико-экономические стратегии в постсоветском пространстве. // *Вопросы философии*, 2001, № 11.
18. *** *Statul, Societatea, Omul: realizări și probleme ale tranziției*, sub redacția membrului corespondent al AȘM, Roșea Al., Chișinău, 1998.

This paper is dedicated to the study of the interdependence of the economic, political, and social processes in the Republic of Moldavia, studying also the influence of socio-demographic and personal characteristics on the formation of social and political orientations of the population.

The article is based upon the results of a scientific study conducted by The Moldavian Sociologists and Demographers Association, in September 2008, on a representative national selection (1 586 questionnaires applied to respondents in 88 towns and villages, the error margin bellow 2,6%). The paper is dedicated to the ways of functioning of radical market transformations and of the development of the democratic process.

The authors have gathered important empirical data about the social context which was created in the former soviet states, after the collapse of the USSR.

Keywords: social life, political life, economy, transformations, The Republic of Moldavia.